

**1828-29 OSMANLI - RUS SAVAŞI VE ANADOLU'DA ALINAN
TEDBİRLER**

Yrd.Doç.Dr. Adem KARA*

ÖZET

Panslavizm akımının Osmanlı Devleti'nde yaratmış olduğu kısa ve uzun vadedeki gelişmeler bugün için artık bilinendir. Bu çalışmanın asıl amacı, Osmanlı Devleti'nin Rusya ile olan ilişkilerini başlangıcından itibaren özetleyen bir girişin ardından, Devlet için önemli sonuçları beraberinde getiren 1828-29 savaşının Anadolu'ya ve Antakya kazasına yansımalarına değinebilmektir.

Bu amaçlarla ortaya koymaya çalıştığımız çalışma, Osmanlı-Rus ilişkilerini anlatan eserlerin yanı sıra Antakya şer'iyye sicillerinde tesadüf ettiğimiz belgelerden istifade edilerek ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Panslavizm, Rusya, Antakya

**1828-1829 OTTOMAN-RUSSIAN WAR AND THE PRECAUTIONS
TAKEN IN ANATOLIA**

ABSTRACT

The short and long term developments created by the idea of Pan Slavism are already obvious currently. Following the introduction part, which summarizes the relationship between the Ottoman Empire and Russia, this study focuses on the reflections of the 1828-1829 war, with

* Abant İzzet Baysal Üni., Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi,
web:http://kara_a.web.ibu.edu.tr.

its significant outcome for the Empire, on Anatolia and the town of Antakya.

With this particular purpose in mind, we made every effort to realize this study, utilizing the documents we came across in the Antakya court minutes along with the works dealing with the bilateral relations between the Ottoman Empire and Russia.

Key Words: Ottoman State, Panslavizm, Russia, Antakya.

1- GİRİŞ

Osmanlı Devleti, dünya tarihinde kurulmuş devletler içerisinde en önemlilerinden biridir. Altı asır boyunca bölgesine hükmetmiş olan bu devlette, hanedan değişimi söz konusu olmaksızın, çok geniş bir coğrafyada birbirinden farklı dil, din ve kültürlere mensup kitleler aynı idare altında toplanmıştır.

Bir başka önemli devlet olan Rusya ise; Türkistan'da, Timur'dan sonra güçlü bir devlet kurulamamasından faydalanarak tarih sahnesinde yerini almıştır. XIX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde Türkistan'da Hive, Buhara ve Hokand Hanlıkları adında üç Türk Devleti mevcuttu. Ortaçağ İslam Şark kültürü ve medrese zihniyeti ile taassubun hüküm sürdüğü, istibdadın sınırsız olduğu bu devletlerin, askeri ve iktisadi kudretleri de zayıftı. Bu üç devlet arasında eksik olmayan iç mücadele buradaki Türklerin büsbütün zayıf düşmelerine sebep olmuştur¹. Rusya, Türkler arasındaki bu dağınıklıktan istifade ederek, dağınık knezlikler halinde yaşarken birliğini XVII. yüzyıl sonlarında tesis etmiş ve artık XVIII.

¹ Halil İnalçık, (1948), "Osmanlı-Rus rekabetinin Menşei ve Don - Volga Kanalı Teşebbüsü- 1596", **Bellekten**, c. XII, Ankara, s.350.

yüzyılda önemli bir güç haline gelmiştir. XVIII. yüzyıl Osmanlı tarihine baktığımızda göze çarpan ilk olgu, artık çöküş dönemine girmiş olan Osmanlı ile emelleri ayyuka çıkmış Rusya'nın mücadeleleridir. Rusların emellerini en iyi ortaya koyan gelişme, 1700 İstanbul akdi ile Azak kalesinin Ruslara bırakılmasıdır. Bu gelişme Kırım'da fena halde akis yaptığı gibi İstanbul'da da iyi karşılanmamış bir hadisedir². Akdeniz'e, sıcak denizlere ulaşmak Çarlık Rusya için geçici bir hedef değildir, olamaz. Bu esaslı problemi onun karşısına her an çıkaran coğrafi şartlardır. Çünkü boğazlara sahip olmayan bir Rusya, evinin anahtarına sahip değil demektir³.

Panslavizm, Avrupa'da 1789 Fransız ihtilali ve 1846 ihtilallerinden sonra oluşmuştur. Adı geçen ihtilaller Avrupa milletleri arasında milliyetçilik cereyanının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu, zamanla siyasi bir nitelik kazanmış Balkanlarda yaşayan Sırp, Hırvat, Sloven, Bulgar gibi kavimler, dil ve kültür gibi unsurlara sarılarak bir milli birlik hareketine kalkışmışlardır. Rusya bu akımı körüklemek suretiyle yaygınlaşmasını teşvik etmiştir. Böylece siyasi bir yön kazanan Panslavizm, Türkleri Avrupa topraklarından atıp, İstanbul'u merkez yaparak, büyük bir Slav Devleti kurmayı öngören dava haline getirilmiştir⁴.

Panslavizm tabiri ilk defa 1826 yılında Slovak yazarlardan J. Herkel tarafından kullanılmıştır. Latince olarak kaleme aldığı ve umumi

² Akdes Nimet Kurat, (1951), **Prut Seferi ve Barışı - 1123(1711)**. TTK, s.79.

³ Hans Kohn, (1982), **Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği**. Çeviren: Agah Oktay Güner, Ankara: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, s. 12.

⁴ Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı, (1975), **Tarihte Türk - Rus İlişkileri**. Ank., s.91.

Slav diline ait olan "*Hakiki Panslavizm*" (Verus Panslavismus) adlı eserinde Panslavizm tabirini ilmi literatüre sokmuş ve dolayısıyla bu sözün sonraları siyasi bir tabir olmasına yol açmıştır. Herkel edebi-ilmi Panslavizm'le bütün Slav kavimlerinin kültür sahasında karşılıklı alışverişini kastettiği gibi, siyasi sahada bütün Slav kavimlerinin büyük bir devlet halinde birleşmelerini gaye olarak almıştı⁵. Siyasi amaçlı bir Slav birliği yaratmak fikri ise ilk defa kesin şekilde Slovak (Slavların batı kısmına ait), katolik dinine mensup, Avusturya tebaasından biri tarafından şekillendirilmiştir⁶.

XVIII. ve XIX. yüzyıl başında Rus yayılması bir yandan tamamen Rusya'nın talepleri ve ihtiyaçları ile Ortodoks kiliseye kendini vakfediş, diğer taraftan Rus olmayan Slavların yaklaşma arzusu, bir birlik içerisinde bütünleşmek isteğinden geliyordu⁷. Panslavizmin siyasi bir hareket olması Rusya'nın bu cereyanı kendi emperyalist maksatlarına alet etmek istemesiyle mümkün olmuştur⁸. 1848'de Rus İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan beyaz Ruslarda ve Osmanlı Devleti sınırlarında yaşayan Bulgarlarda milli denecek hiçbir uyanış sözü konusu değildi⁹. Rusya'da da önce bir kültür meselesi şeklinde gelişmiş, sonraları siyasi bir renk almıştır. Bu açıdan Rusya dışındaki Slavlarla Ruslar arasında bir benzerlik olmakla beraber, Rus Panslavizminin bütün Slavları Rusya'nın hegemonyası altında ve

⁵ Hans Kohn, a.g.e.,s. 5 - Akdes Nimet Kurat, (1953), " Panslavizm", *DTCF Dergisi* c, XI, sa: 2-3-4, Ank., s. 242.

⁶ Kurat, "a.g.m", s.242.

⁷ Hans Kohn, a.g.e., s. 19.

⁸ Kurat, "a.g.m", s.249.

⁹ Kohn, a.g.e., s. 19.

Slavları Ruslaştırmak amacını gözönünde tuttuğu görülür. Yani Panslavizm = Panrussizm kalıbına girmiştir¹⁰.

Rusya'nın egemenliği altında bütün Slavları birleştiren bir devlet kurulmasını amaç edinen panslavistler, bu akımın yardımı ile Rusya'yı düşündükleri seviyeye getirmek için de şu yönde çalışmasını istiyorlardı:

- 1- Doğuda yeni fetihler yaparak Rus emperyalizmini geliştirmek,
- 2- Rusya'nın egemenliği altında bulunan bütün ırkları Ruslaştırmak,
- 3- Rusya dışında bulunan Slav topluluklarını Rus egemenliği altına almak¹¹.

Rusya'nın yayılmasını esas alan Panslavizm akımı öncelikli hedef olarak Osmanlı İmparatorluğunu, daha sonra da Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu, yani Balkanları hedef almıştı. Nitekim Rusya, Kırım savaşı ve 1856 Paris antlaşması ile uğradığı yenilgi üzerine, bu bölgede uğradığı zararları, Panslavizm yardımıyla gidermek üzere harekete geçmiştir¹². Kohn Hans eserinde; *"22 Mayıs 1853 günü Kırım savaşı devam ederken Lord Palmertson, Dışişleri bakanı Lord Cladendon'a şöyle yazıyordu: "Rus politikası daima zayıf ve gevşek hükümetlere istediğini kabul ettirmeyi dener, enerjik bir mukavemette karşılaştığı zaman*

¹⁰ Kurat, "a.g.m", s.249.

¹¹ Rifat Uçarol, (1985), **Siyasi Tarih**. İstanbul: Filiz Kitapevi, Ş.261.

¹² Uçarol, a.g.e., s.261.

yeniden sıçrama imkanı aramak üzere siner" şeklinde çok da net bir ifadeyle Rus politikası izah olunmaktaydı.

2- 1828-29 OSMANLI RUS HARBİ

Rusların, Türkler aleyhinde, ısrarlı olarak güneye doğru yayılmaya devam etmeleri sonucu, Türk- Rus münasebetleri XVII. asrın sonlarından XX. asrın başlarına kadar, devamlı mücadelelerle geçmiştir. 1830'lardaki Kavalalı Mehmet Ali Paşa krizi esnasındaki yakınlaşma haricinde, Türk-Rus münasebetlerini devamlı bir mücadele haline getiren taraf uluslararası hukuk kaidelerine uymayan Ruslar olmuştur¹⁴.

Bu dönemde Balkanlarda yıllardan beri süregelen kargaşa ve huzursuzluk Rusya ve Avusturya'nın desteği ile ayaklanmaya dönüşmüştür. Sırp isyanı nedeniyle Rusya işe karışmış, bunun üzerine Osmanlı askerlerinin başarısız olmaları üzerine 1812 de Bükreş antlaşması imzalanmıştır. Toprak kaybına rağmen bölgedeki huzursuzluk devam etmiştir. Öte yandan Mora'da baş gösteren Yunan isyanı kısa sürede uluslararası nitelik kazanmış, Rusya yeniden işe karışarak Osmanlı topraklarına girmiştir. 1829 Edime antlaşması ile Yunanlılara bağımsızlık öngörülmüş ve 1830'da yüzyıllardan beridir Osmanlı egemenliğinde olan Yunanlılar bağımsızlık kazanmışlardır¹⁵. Bu suretle Panslavist politika eksenindeki politikalar meyvesini vermeye başlıyor, akabinde bağlı eyaletler tek tek Osmanlı Devletinden

¹³ Kohn, a.g.e., s. 99.

¹⁴ Mehmet Saray, (1987), Atatürk'ün Sovyet Politikası, İstanbul: Acar Yayınları, s.7.

¹⁵ Musa Çadırcı, (1997), Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, Ankara: TTK, s.5.

kopabilme mücadelesine giriyordu. Tüm bu gelişmelerde ise başrolü Rusya oynamaktaydı.

Savaş öncesine bakıldığında Osmanlı Devleti'nin böyle bir savaşa hazırlıklı olmadığı görülecektir. Osmanlı Devleti 1826 yılında tarihi bir sorununu çözmüş, Yeniçeri Ocağını kaldırılmıştı. Hemen arkasından 1827 yılında Navarin'de Osmanlı donanması yakılmıştır. Bir başka gerçekte, kaldırılan Yeniçeri Ocağı yerine teşekkül ettirilen Asakir-i Mansure'nin henüz tam anlamıyla eğitimlerinin tamamlanmamış olmasıdır. Daha önce ki yıllarda yaşanmış olanlardan dolayı, Fransa ve İngiltere ile olan ilişkilerin kesilmiş olması olası Rus harbinde gelebilecek bir yardımında olanaksızlığını gösteriyordu.

Tüm bu göz önündeki şartlara rağmen Pertev Paşa savaşın kaçınılmaz olduğunu düşünmekte ve bunu şu şekilde ifade etmekteydi: *"Eğerçi Moskoflu'ya galebe ümit olunmaz. Lakin bila muhabere Mora Krallığı kabul olunur ise yol olur ve pek çok mahallere sirayet eder. Binaenaleyh vüs'umuza sarfettikten sonra bil-mecburiye ihtiyar eylesersek düşman her vakit bu kadar teklifi iltizam eylemez".¹⁶*

Rusya ise, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bu duruma ek olarak kendisi için savaşı kazanabilecek şartları olgunlaştırmıştı. Rusya'nın başında bulunan Çar Nikola, İngiltere, Fransa ve Avusturya'ya karşı bir fetih politikası gütmeye başladığını, amacının Yunan sorununun çözülmesi için, Osmanlı Devleti'ne Londra'da imzalatılmış olan protokolün uygulanmasını sağlamak olduğu yolunda teminat vererek, Osmanlı-Rus Savaşı sırasında bu devletlerin tarafsız

kalmalarını sağlamıştır. İran'la yapılan savaşta da zafer kazanarak güney doğu sınırlarının güvenliğini de sağlamıştı¹⁷.

Osmanlı-Rus Savaşı, Rusların saldırılarıyla ile başlamıştır. Savaş Anadolu ve Rumeli kıyılarında cereyan etmiş, Osmanlı kuvvetleri savunma savaşları yapmak üzere düzenlenmişlerdir.

Rumeli'de, Ağa Hüseyin Paşa, Tuna Seraskeri, Kaptan-ı Derya İzzet Paşa, Varna Muhafızı; Anadolu'da ise Galip Paşa görevlendirilmişti. 1828'de başlayan Rus saldırıları sonunda İsakçı, Tulçı, Maçın, İbrail ve Hırşova kaleleri kaybedildi. 1829 yılı içerisinde artan saldırılar sonucu sadrazam Mehmet Reşit Paşa'nın ordusu Kenleştsh'te ağır bir yenilgi almıştır. Devamında ise Silistre ve Edirne Rusların eline geçmiştir¹⁸.

Anadolu'da devam eden mücadelelerde de durum batıdan farksızdır. Ruslar, Ahıska, Kars, Anapa ve Erzurum'u ele geçirmişlerdir. Alınan neticeler İstanbul'u doğu ve batıdan tehdit altına sokmuştu.

Ruslar açısından her şey yolunda giderken Rusya'da başlayan kargaşa, İngiltere ve Avusturya'nın ilerleyişten tedirgin olmaya başlayarak seslerini yükseltmeye başlaması Çarı, Osmanlı isteklerini kabul etmeye zorladı. Edirne'de başlayan görüşmeler neticesinde, 14 Eylül 1829'da Edirne Barış Antlaşması imzalandı.

Antlaşmadaki toprak konusundaki hükümler sert, ama beklenenden daha hafifti. Rus askerleri prenslikler, Dobruca ve Bulgaristan da işgal ettikleri yerlerden çekileceklerdi. Ruslar Tuna

¹⁷ Karal, a.g.e, s. 119.

¹⁸ Karal, a.g.e, s. 120.

nehinde ticaret edebilme hakkına kavuşuyorlar, Osmanlı Devleti Tuna ve Prut boyunca kale yapmamayı kabul ediyordu. Bu suretle daha sonra vuku bulacak harplerde Rusların Osmanlı sınırlarına girmesi kolaylaşıyordu. Osmanlı Devleti, Rusların Kafkaslar, Gürcistan ve İran'dan almış olduğu Nahçıvan ve Erivan'daki varlığını kabul ediyor, buna karşılık Ruslar da, Erzurum, Kars ve Bayezid'i geri veriyorlardı. Ruslar diğer Avrupa devletlerine tanınmış olan salahiyetlerden yararlanacaktı. Sırbistan, Yunanistan ve prenslikler Rus koruması altında özerklik kazanmışlardır. Bir başka madde ile de Osmanlı Devleti, 10 yıl içinde ödenmek üzere 400 milyon kuruş savaş tazminatı ödemeye mahkûm ediliyordu¹⁹.

Osmanlı Devleti için anlaşmanın ifadesi daha farklıdır. Denilebilir ki Küçük Kaynarca'dan sonra imzalanmış olan en ağır anlaşmadır. Ruslar bu antlaşma sonrasında Tuna ve Doğu Anadolu'ya hâkim olabilecek, denetim altında tutabilecek yerleri elde ettiler. Eflak - Boğdan ve Sırbistan'ın muhtariyetliklerini tanımış oluyordu. Ödeyeceği tazminat ise uzun yıllar ekonomik baskı ve sıkıntı manasına geliyordu. İmzalanan antlaşmadaki asıl nokta ise Yunanlıların bağımsızlığının kabul edilmesi idi. Bağımsız Yunan Devleti'nin kurulmuş olması Osmanlı Devleti'nin bundan sonraki süreçteki çözülüşünü de ifade edecekti. Diğer uluslara örnek teşkil edecek bu durum Osmanlı Devletinin zaman içerisinde kayboluşunu da beraberinde getirecektir.

¹⁹ Stanford J. Shaw- Ezel Kural Shaw, (2000), **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**. İstanbul: E yayınları, s. 60-61.

3- HARBİN ANTAKYA'YA YANSIMASI

İstanbul ve boğazların önemi bilinen bir gerçektir. Osmanlı Devleti özellikle sahil kentlerinin korunması ve savunulması için gerekli tedbirleri aldirmaya özen göstermiştir. Bu bölgelere hakim olabilme ve sıcak denizlere ulaşabilme hülyası özellikle Rusların rüyalarını süslemekte idi. 1828-29 savaşı öncesi 1770 ve 1827'de iki kez Osmanlı donanması yakılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğunun güç kaybetmeye başlamasının, -daha sonra özellikle Venedik donanmasının iki de bir Çanakkale Boğazını kapamaları ve Osmanlı donanmasını dışarı bırakmamalarına karşı Çeşme Limanı ayrı bir stratejik güvence oluşturmuştu. Çeşme'de tutulan birkaç kalyon Boğaz ağzından Venedikleri kovalamakta etkili oluyordu. Gene tahıl ve diğer zirai ürünlerin Avrupa ülkelerine gönderilmesi de Çeşme limanı aracılığıyla ucuz ve emin şekilde mümkün oluyordu. Osmanlı Devleti için bu derece stratejik öneme sahip Çeşme'de 5 Temmuz 1770 günü yapılan ve İki gün süren savaşlar sonucunda Osmanlı donanması yakılmıştır.

Yine aynı şekilde 20 Ekim 1827 tarihinde, Fransa, İngiltere ve Rusya müttefik filoları, Navarin'deki Osmanlı-Mısır donanmasına baskın yapmış ve yakmışlardır. Sonrasında Osmanlı Devleti yerine Bizans'ı diriltmek hayaliyle, Yunan isyanları başladı. Osmanlı Devleti, içişlerindeki gelişmeleri kontrol etmek için, Yunanistan'daki tedbirlerini arttırdı. 1821 yılında Mora'da, Rum isyanı çıktı. Devrin Osmanlı Sultanı İkinci Mahmud Han, Mora İsyanını bastırmakla Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'yı vazifelendirdi. Mehmed Ali

Paşanın oğlu İbrahim Paşa; Mora'daki Rum âsileri, Rus subay ve askerleriyle, Avrupa devletlerinin gönüllü hümanistlerini mağlup edip, bölgeden attı. Bu durum Fransa, İngiltere ile Rusya'nın birlik olarak Osmanlı Devletine karşı cephe almalarına yol açtı. Mora'dan Osmanlı askerinin çekilmesini isteyen notayı, Sultan Mahmud Han, hükümlerlik prensibiyle uyuşmadığı için reddetti. Zira bu durum, Osmanlıların bir iç meselesiydi.

Baltık Denzine açılan Rus donanmasından bir filo, İngilizlerle birleşip, Akdeniz'e girdi. Rus-İngiliz gemilerine Fransız filosu da katıldı. İngiliz amirali Cangrington kumandasındaki Fransa, İngiltere, Rusya müttefik donanması, Mısır'daki Kavalalı İbrahim Paşa kuvvetlerine karşı deniz harekâtı başlattı. Mora İsyanında, Osmanlı ve Mısır gemileri Navarin limanında bulunuyordu. Müttefik donanması, Navarin Limanını kuşattı. Osmanlılar ile deniz muharebesi yapmaya cesaret edemediler. Amiral Cangrington, müttefikler adına, Osmanlı ve Mısır askerlerinin Yunanistan'dan çekilmesini istedi. Kabul edilmedi. Navarin'in açıklarındaki müttefik donanması, gayelerinin savaş olmadığını ileri sürerek, limana girmek istediler. 20 Ekimde dostane bir havayla Navarin Limanına giren müttefik gemilerinin ani ateşi üç saat devam etti. Elli yedi Osmanlı-Mısır gemisiyle altı bin asker kaybedildi. Navarin Faciası neticesinde; Avrupa devletleri Osmanlı Devletini rahat bırakmayarak, kısa zaman sonra Yunanistan'ın istiklâl kazanmasını sağladılar.

Cebelitarık boğazının açılmasının ardından bölgenin artan önemi Antakya ve civar liman şehirlerinin önemini ve devletin bölge üzerinde aldığı tedbirleride değiştirmiştir.

Önemli neticelerle dolu bu savaşın Osmanlı Devleti'ndeki etkilerini Antakya örneğinde inceleyip, Antakya sicillerine yansımaları vererek konunun merkez ve taşra örgütleri arasındaki gelişimini ortaya koymaya çalışacağız.

1828-29 Osmanlı Rus savaşı nedeniyle merkezden ülkenin dört bir yanına alınması gereken tedbirler ve ülkenin içinde bulunduğu durumla ilgili yazışmalar yapılmıştır. Yirmi numaralı Antakya şer'iyye sicillini incelediğimiz vakit, bu konu ile alakalı çok sayıda belge ile karşılaşmaktayız. Antakya, bahsi geçen dönemde sahip olduğu iskenderun ve Süveydiye limanları ile Akdeniz hâkimiyeti için önemli bir noktadadır.

Merkezden Şaban 1243'de (Şubat-Mart 1828) gönderilmiş olan fermanla, Mora ve diğer Akdeniz adalarında yaşayan Rumların çıkarmış olduğu isyanların, İngiltere, Fransa ve Rusya devletlerinin aralarında yapmış oldukları anlaşmalarla desteklendiği ve bu üç devletin İstanbul'da ki elçilerinin, Dersa'adet'e gelerek Rumlar için bağımsızlık talep ettikleri belirtilmektedir. Devletin bu talebi ret ettiği, bu devletlerle yapılacak olan savaş için sınır boylarında bulunan idarecilerin halkı konu ile alakalı olarak bilgilendirmesi ve savaş vuku bulursa İslam milletinin tek vücut olarak harbe hazır olmasını istemektedir²⁰.

İstanbul'dan taşra yöneticilerine gönderilen Zilkade 1243 (Mayıs 1828) tarihli Emr-i âli suretinde Rusya ile, Balkanlarda Tuna ve Silistre dolaylarında, Doğuda Erzurum ve Kars taraflarında yapılan

²⁰ Antakya Şer'iyye Sicil Defteri (daha sonraki dipnotlarda Antakya Şer'iyye Sicil Defteri, olarak belirtilecektir), Defter No: XX, Belge No: 13.

savaşın gerekliliğini halka anlatmaları, savaşa ve gerektiğinde asker yardımına hazır olmaları istenmiştir²¹. Eli silah tutan herkesin Allah rızası için savaşa katılmaları istenmiştir²².

23 Şevval 1243 (8 Mayıs 1828)'de Antakya mütesellimi İbrahim Ağa'ya gönderilen buyruldu da, Rus birliklerinin Prusya nehrini geçerek Boğdan'ı işgal etmiş olduğu, Osmanlı Devletinin bunu savaş sebebi sayarak Rusya'ya harp ilan ettiği ifade edilmektedir. Mütesellimden, Antakya sınırlarında bulunan Süveydiye ve Keseb iskelelerinin muhafazası için görevli olan 30 askerin yeterli olmayacağı, iskelelerin korunması için gerekli tedbirleri alarak asker takviyesi yapması ve çok dikkatli olması istenmiştir²³. Yine Halep valisi Mehmed Emin Rauf Paşa'ya gönderilen fermanda, harp ilanı nedeniyle 12 yaşından 70 yaşına kadar herkesin hazır olması, doğu ve batı hudutlarına gönderilmiş olan askerin yeterli olmadığı ve Halep eyaletinin bu harpten zarar görmemesi için 500 kişilik bir asker şevkinin yapılması istenmektedir²⁴. Halep Valisi, kendisine gönderilmiş fermanda buyrulduğu gibi hareket ederek, derhal Divan-ı Eyalet-i Halebü's-Şehba'dan Çukadar Emin Ağa eliyle Antakya mütesellimi Hüseyin Ağa'ya Rusya Devleti'nin Osmanlı'ya harp ilan ettiğini, bu durumun basit bir sınır ihlali olmadığını, Rusya'nın İslam milletine olan düşmanlığının çok eski tarihlere dayandığını ifade etmiştir. 12 yaşından 70 yaşına kadar herkese haber verilerek, hazırlıklı olmalarının tembihlenmesini istemiştir. Batı ve doğu cephelerine gönderilmiş olan

²¹ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:71.

²² A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:75.

²³ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:29.

²⁴ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:41, Zilkade 1243- Haziran 1828.

askerlerin yetersiz kalması nedeniyle 500 asker istendiğini, bu sayıdan 75'inin Antakya kazasından karşılanacağı ve her süvari için yem ve yiyecek parası olarak 750 guruş tahsis edilmesi istenmiştir .

Alman tedbirlerden biri de Süveydiye İskelesine Başbuğ tayinidir. Aşkoğlu Ahmed Ağa 30 asker ile Muharrem 1244 (Temmuz 1828)'de Başbuğ tayin edilmiştir²⁶.

Dersa'adet'ten Halep Eyaletine gönderilen Emr-i âli suretinde, Rusya'nın şark hudutlarından Osmanlı topraklarını işgale başlaması yüzünden Şark Ordusu başkomutanı Mehmed Said Paşa'ntn emrine verilmek üzere 1000 kişilik seçme askerin vakit kaybettirilmeden şevki istenmektedir²⁷. Bunun üzerine, Halep eyaletinden Antakya mütesellimi Hüseyin Ağaya gönderilen buyruldu da, Rusya ile yapılan savaş nedeniyle istenmiş olan 1000 askerden 75'inin Antakya'dan karşılanacağı, bu askerlerin Hasan Ağa marifetiyle bir dakika bile geciktirilmeksizin eyalet merkezine gönderilmesi istenmiştir²⁸. 13 Zilkade 1244 (17 Mayıs 1829) tarihli divan tezkeresi ile 75 askerin bir an önce eyalet merkezine gönderilmesi istenmiştir²⁹. Aralık 1828 tarihli bir belgeden anlaşıldığı üzere istenmiş olan 1000 askerden sadece 500'ü bu göreve iştirak etmiştir. Devlette şark ordusuna katılmayan 500 askerin her birinden 250 guruş tahsil edilmesi toplam 125.000 guruşun toplanması ile bu katılmayanların bu sorumluluklarından muaf tutulacakları belirtilmektedir³⁰.

²⁵ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:42, 23 Zilhicce 1243- 6 Temmuz 1828.

²⁶ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:49.

²⁷ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:55, Muharrem 1244- Temmuz 1828.

²⁸ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:56, 4 Kılül İ828.

²⁹ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:74.

³⁰ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:76.

Halep'ten istenmiş olan 75 asker, Antakya Yüzbaşı Yusuf Ağa'nın emrinde Şark Ordusuna dâhil olmak üzere Erzurum'a hareket ettiği, fakat bu yolculuğun bölgenin en soğuk dönemine denk geldiği için askerlerinin hastalandığı anlaşılmaktadır .

Ocak 1829'da Halep'te bulunan Süveydiye ve Keseb İskelelerinin muhafazası için 5'er kıta top ve 5'er adet tabya'ya ihtiyaç olduğu Halep ve Şam valisi Melmed Emin Rauf tarafından bizzat yazılarak, İstanbul'a rapor edilmiştir. Bu ilerin yapılması için Halep'te oturan Abdülbaki ve Ahmed adındaki kişilerin görevlendirilmiş oldukları, maliyeden izin alındığı, buraların korunması için Halep valisi kapıcı başlarından Mehmet Battal emrinde Antakya'dan 120 askerin nöbetleşe olarak bir ay burada ikamet ettirilmesi istenmektedir³².

Erzurum'da bulunan şark ordusunun ihtiyaçlarının karşılanması için kişi başına 3'er kuruştan 5000 koyun ve her kile için nakliyesi ile 25 para fiyat ile 20.000 kile Arpa ve 150 deve'nin vakit geçirilmeksizin bölgeye gönderilmesi istenmiştir³³. Ordunun ihtiyaçları için Halep'ten istenenlerden Antakya'nın hissesine düşen 4150 kile Arpa, 1120 koyunun satın alınması hususunda Antakya mütesellimi Hüseyin Ağa görevlendirilmiştir³⁴.

1828-29 Osmanlı-Rus Harbi'nin bitmesi üzerine yapılan yazışmalarda ise, artık mevcut savaş halinin sona erdiği, Rus askerlerinin İslam memleketlerini terklerine kadar cephelerde bulunan askerlerin yerlerini terk etmemeleri, yapılan barışın tüm görevlilere ve

³¹ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:79, 2 Rcccb 1244-9 Ocak 1829.

³² A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:80.

³³ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:84.

³⁴ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No:85.

halka duyurulması istenmiştir. Devlet yayınladığı fermanda Rusya İle savaş için hiçbir sebebin kalmadığını, savaş sonrasında artık asıl işin fukaraların huzur ve güvenliğinin sağlanması olduğu, Rusya Devletinden gelecek ya da gidecek kişilere, ziyaretçilere ve tüccarlara düşmanca davranışlardan kaçınılması, onlara dostça yaklaşılması istenmiştir³⁵.

Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti içinde bulunduğu durumu değerlendirmek suretiyle, halkın bilinçlenmesini sağlayacak tedbirler almanın yanı sıra mücadele halinde olduğu devletler ve onların halklarına karşıda bir dizi tedbirler olarak uygulanmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti için çok mühim neticelerle bitmiş olan bu harbin neticesinde bile vakit kaybedilmeksizin Anadolu'da tansiyonu düşürmeye yönelik gerekli tedbirler alınmış hayatın eskiden olduğu gibi devamına çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

ARŞİV BELGELERİ

Antakya Şer'iyye Sicil Defteri, Defter No: XX, Belge No: 13, 29, 41, 42, 49, 55, 56, 71, 74, 75, 76, 79, 80, 84, 85, 138.

MAKALELER

İnalçık, Halil (1948), " Osmanlı- Rus Rekabetinin Menşei ve Don-Volga Kanalı Teşebbüsü-1596", **Belleten**, c. XII, sa.46, s.349-402.

Kurat, Akdes Nimet (1953), "Panslavizm", **DTCF Dergisi**, c. XI, sa: 2-3-4, s.241-278.

³⁵ A.Ş.S., Defter No:XX, Belge No: 138, 27 Rebiülahir 1245- 26 Ekim 1829.

KİTAPLAR

- Çadırcı, Musa (1997), **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**. Ankara: T.T.K.
- Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı (1975), **Tarihte Türk - Rus İlişkileri**. Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı.
- Karal, Enver Ziya (1988), **Osmanlı Tarihi**, c. V., Ankara: T.T.K.
- Kohn, Hans (1982), **Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği**, (çev: Agah Oktay Güner) Ank.: T.D.A.V. Yayınları.
- Kohn, Hans (1991), **Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği**, (çev: Agah Oktay Güner), Ankara: T.D.A.V. Yayınları.
- Kurat, Akdes Nimet (1948), **Rusya Tarihi- Başlangıçtan 1917'e Kadar**. Ank.: TTK.
- Kurat, Akdes Nimet (1951), **Prut Seferi ve Barışı-1123(1711)**. Ank.: TTK.
- Kurat, Akdes Nimet (1994), **Türkiye ve Rusya**. Ank: Kültür Bakanlığı.
- Ortaylı İlber, (1981), **II.Abdülhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu**, Ankara: Ankara Üni. Yayınları.
- Saray, Mehmet (1987), **Atatürk'ün Sovyet Politikası**. İstanbul: Acar Yayınları.
- Shaw, Stanford J. - Shaw, Ezel Kural (2000), **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**. c.II, İstanbul: E yayınları.
- Uçarol, Rıfat (1995), **Siyasi Tarih**. İst.: Filiz Kitabevi.